

НДІ Сталого розвитку та природокористування. – У 2 том. – Т. 1. – Сімферополь: ВД «АРИАЛ», 2011. – 464 с.

5. Національна парадигма сталого розвитку України: Препринт / [О.М. Алимов, І.К. Бистряков, В.В. Микитенко, М.А. Хвесик та ін.] / За заг. ред. д.т.н., проф. заслуженого діяча науки і техніки України Б.Є. Патона. – К.: Державна установа «Інститут економіки природокористування та сталого розвитку НАН України», 2012. – 72 с.

6. Генотипи і здоров'я: поширеність і чинники ризику виникнення щілин губи і/або піднебіння: Монографія / [Тимченко О.І., Приходько Т.А., Линчак І.П., Кривич І.П.] – К.: Вид-во Медінформ; 2008. – 155 с.

7. Поиск фенотипических соотношений при дефектах фолатного цикла за пределами обычной генетики (часть II) / Е. Я. Гречанина, Р. Маталон, Ю. Б. Гречанина [и др.] // Ультразвуковая перинатальная диагностика. – 2008. – №26. – С. 3–14.

О.І. КОРОЛЬОВА,
асистент, Національний транспортний університет

Інформаційне забезпечення господарського контролю

У статті розглянуто проблему низької якості інформаційного забезпечення зовнішнього господарського контролю. Це насамперед пов'язано з обмеженістю подання інформації в сучасній фінансовій звітності. Дотримання вимог нормативно-законодавчої бази при складанні фінансової звітності не гарантує відображення реального фінансового стану підприємства, оскільки в умовах нестабільної економіки виникає ряд факторів (інфляція, монопольне становище та інші), вплив яких не враховується при формуванні показників фінансової звітності. Для підвищення інформативності фінансової звітності запропоновано доповнити її показниками ефективності виробництва.

Ключові слова: господарський контроль, фінансова звітність, економічна інформація, дохід, собівартість, ефективність виробництва.

В статье рассмотрена проблема низкого качества информационного обеспечения внешнего хозяйственного контроля. Это в первую очередь связано с ограниченностью предоставления информации в современной финансовой отчетности. Соблюдение требований нормативно-законодательной базы при составлении финансовой отчетности не гарантирует отражения реального финансового состояния предприятия, поскольку в условиях нестабильной экономики присутствует ряд факторов (инфляция, монопольное положение и другие), влияние которых при формировании показателей финансовой отчетности не учитывается. Для повышения качества информации финансовой отчетности предложено дополнить ее показателями эффективности производства.

Ключевые слова: хозяйственный контроль, финансовая отчетность, экономическая информация, доход, себестоимость, эффективность производства.

In this article we examined the low quality dataware problem of economic activity external control. First of all the thing is that the providence of information in the on-going financial reporting is limited. While preparing a financial report the legislative base requirements would not guarantee the true reflection of enterprise financial condition as in

the case of unstable & low effective economic situation the set of factors (such as inflation, monopoly and so on) appears and is not taken into account. In order to approve the quality of financial report information it is offered to fulfill it with the indicator of production efficiency.

Постановка проблеми. Як відомо, основним джерелом інформації для проведення зовнішнього контролю є фінансова звітність підприємства. У П(С)БО 1 зазначено, що метою її складання є надання користувачам для прийняття рішень повної, правдивої та неупередженої інформації стосовно фінансового стану, результатів діяльності та руху коштів підприємства [1]. Однак, як свідчать дослідження, фінансова звітність в її сучасному вигляді не виконує покладених на неї функцій і не забезпечує користувачів необхідною інформацією для прийняття рішень, адекватних ситуації. Особливо це стосується підприємств машинобудування, серед яких переважають акціонерні товариства. Зазначені підприємства зобов'язані щороку здійснювати аудиторську перевірку з подальшим оприлюдненням її результатів. Проте дотримання вимог нормативних документів у процесі складання фінансової звітності не гарантує правильності і достовірності відображення дійсного стану речей на підприємстві. Більша частина інформації, яка стосується витрат виробництва, є конфіденційною і не знаходить відображення в показниках фінансової звітності. А використання виключно вартісних показників при складанні фінансової звітності унеможливує аналіз виробничого потенціалу підприємства.

У зв'язку з вище зазначеним підвищення інформативності фінансової звітності – це одна з багатьох проблем, яку потрібно вирішувати на сучасному етапі розвитку бухгалтерського обліку і контролю.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. Дослідженням зазначеної проблеми займалися С. Голов, А. Герасимович, Е. Калюга, В. Палій, Я. Соколов, С. Кузнецова, А. Рабошук, О. Терещенко та інші науковці. Однак дотепер це питання залишається відкритим і потребує подальшого дослідження.

Мета статті. Основною метою написання даної статті є визначення основних напрямів удосконалення інформаційного забезпечення господарського контролю виробничої діяльності машинобудівних підприємств.

Виклад основного матеріалу. Впровадження господарського контролю на підприємствах машинобудування обумовлюється його надзвичайно важливою роллю в процесі управління підприємством. Контроль створює умови для найдодільнішого та максимально можливого внеску кожного учасника господарського процесу в розвиток підприємства.

Досліджуючи суть господарського контролю, Є. Калюга зазначає: «Господарський контроль – це система прийомів і способів, за допомогою яких здійснюється систематична перевірка і спостереження за господарською і фінансовою діяльністю підприємств, виявляються відхилення стану економіки на цих об'єктах від установлених критеріїв з метою забезпечення найсуворішого режиму економії, раціонального використання і забезпечення збереження майна, своєчасного усунення негативних явищ» [2, с. 21].

У сучасній практиці господарський контроль поділяється на внутрішній та зовнішній. Внутрішній контроль здійснюється фінансовими органами підприємства виходячи з потреб управління у процесі виробничого використання ресурсів. У результаті зазначеної форми контролю формується внутрішня інформація про діяльність підприємства для конкретних потреб, яка є комерційною таємницею. Насамперед це інформація про рівень витрат на виробництво в окремих підрозділах, статті витрат, центри відповідальності. Метою контролю є оцінка рівня витрат, виявлення невикористаних резервів ефективного використання матеріальних, трудових і фінансових ресурсів, раціональне управління ними. Зовнішній контроль здійснюється за даними бухгалтерської звітності зацікавленими організаціями. Метою проведення даного виду контролю є перевірка достовірності фінансової звітності, встановлення відповідності і правильності відображення господарських операцій в обліку, дотримання чинного порядку проведення фінансово–господарських операцій. Здійснюється він в інтересах зовнішніх споживачів інформації (акціонери, кредитори, банки). Його завдання полягає у виявленні фактичного стану об'єкта контролю, порівнянні його з нормативним відповідно до чинно–

го законодавства та виробленні висновків щодо відповідності інформації, відображеної у фінансовій звітності підприємства, його фактичному фінансовому стану.

Як зазначає А. Герасимович: «Ефективна господарська діяльність в умовах ринкової економіки можлива тільки за умови забезпечення рівного доступу учасників ринку до фінансової інформації, яка дає змогу кожному з його учасників зробити висновки щодо очікуваної прибутковості або збитковості ще до проведення ділової операції і завдяки цьому запобігти зайвої витраті коштів» [3, с. 6].

Потреби користувачів в інформації, яку надає зовнішній контроль, досить різноманітні і залежать від характеру взаємовідносин, які виникли між ними і підприємством (табл. 1).

Виходячи з цього основним призначенням фінансового обліку є складання і надання користувачам правдивої фінансової звітності загального призначення. Проте, як свідчить аналіз публікацій з даної проблематики, більшість науковців схиляється до недосконалості сучасної фінансової звітності та її нездатності забезпечити інформаційні потреби користувачів у прийнятті управлінських рішень.

Досліджуючи фінансову звітність як джерело інформаційного забезпечення господарського контролю, Є. Калюга звертає увагу на ту обставину, що суворе дотримання вимог нормативних документів у процесі складання фінансової звітності не гарантує правильності і достовірності відображення дійсного стану речей. Це обумовлено різноманітністю практики і неможливістю заздалегідь передбачити всі життєві випадки та дати нормативні розпорядження [2, с. 179].

Сучасна фінансова звітність надає інформацію виключно фінансового характеру, проте якісна сторона процесу відтворення залишається недосяжною для зовнішнього користувача, що в кінцевому результаті зводить нанівець всю її цінність. Наприклад, такі вельми важливі чинники роботи підприємства, як працемісткість та матеріаломісткість реалізованої продукції, залишаються поза увагою користувачів звітності.

У зв'язку з цим можна повністю погодитися з думкою С. Голова, який вважає, що існуюча базова теорія бухгалтерського обліку, по суті, є лише теорією фінансового обліку, методи якого не здатні задовольнити сучасні потреби користувачів [4, с. 20].

Таблиця 1. Інформаційні потреби основних користувачів фінансової звітності

Користувачі інформації	Інформаційні потреби
Інвестори, власники	Придбання, продаж та володіння цінними паперами.
	Участь у капіталі підприємства.
	Оцінка якості керування
	Визначення суми дивідендів
Керівники підприємства	Регулювання фінансово–господарської діяльності підприємства
Банки, постачальники та інші кредитори	Забезпечення зобов'язань підприємства.
	Оцінка здатності підприємства своєчасно виконувати свої зобов'язання, його кредитоспроможність
Замовники	Оцінка здатності підприємства своєчасно виконувати свої зобов'язання
Працівники підприємства	Оцінка здатності підприємства своєчасно виконувати свої зобов'язання.
	Забезпечення зобов'язань підприємства перед працівниками
Органи державного управління	Формування макроекономічних показників

СОЦІАЛЬНО-ТРУДОВІ ПРОБЛЕМИ

Як показує практика економічного аналізу, більша частина існуючих показників ефективності роботи підприємства ґрунтується на різноманітному співставленні фактичних і нормативних витрат та активів підприємства з кінцевими результатами господарювання: доходом та прибутком. Однак в умовах нестабільної економіки, коли інфляція іноді сягає 30%, дохід і прибуток не можуть повною мірою бути критеріями оцінювання ефективності роботи підприємства.

Особливої уваги з цього приводу заслуговує позиція Є. Калюги, яка вважає, що інфляційне знецінення грошових коштів призводить до знецінення інформації, що формується у фінансовій звітності, і вона не дає користувачам змоги приймати рішення, адекватні ситуації, що виникла [2, с. 180].

Досліджуючи вплив інфляційних процесів на викривлення показників фінансової звітності, В. Палій виділив три групи користувачів бухгалтерської інформації, на дії яких впливають інфляційні процеси (табл. 2).

На нашу думку, відсутність механізму коригування вартості активів підприємства з метою приведення їхньої вартості у відповідність до ринкової на момент здійснення господарських операцій та складання фінансової звітності є причиною заниження вартості майна підприємства і витрат підприємства в частині матеріальних витрат і амортизаційних відрахувань. Заниження матеріальних витрат і амортизаційних відрахувань призводить до викривлення собівартості і завищення прибутку. Занижена собівартість призводить до неповного відшкодування реальної суми поточних витрат.

Відшкодована сума не покриває відтворення всіх матеріальних витрат, і підприємству потрібно залучати все більше обігових коштів у кожен новий цикл виробництва. Податок на прибуток і дивіденди нараховуються на завищену суму прибутку, внаслідок чого з підприємства необґрунтовано вилучаються обігові кошти.

Ще одна причина нездатності доходу і прибутку бути об'єктивними критеріями ефективності господарювання в сучасних економічних умовах – це наявність підприємств-монополістів. Висока рентабельність виробництва може бути наслідком монопольного становища на ринку, а не підтвердженням ефективності діяльності.

На цей факт звертає увагу М. Барун, підкреслюючи, що рівень прибутку залежить передовсім від того, наскільки продукція, що випускається, задовольняє попит споживача, а також від її собівартості та кількості, продуктивності праці, ступеню використання виробничих фондів. Тому прибуток

не завжди може виступати узагальнюючим показником, бо його зростання може відбуватися не тільки за рахунок більш ефективного використання ресурсів підприємства, а й якщо підприємство є монополістом на певному ринку [6, с. 162].

З іншого боку, маніпулюючи вартісними параметрами витрат в умовах невизначеності цін на сировину, матеріали і паливо, підприємства можуть створювати ілюзію низької рентабельності або збитковості виробництва. Відсутність технічно обґрунтованих норм витрат сировини і матеріалів, палива і енергії, трудових витрат, кошторисів витрат на утримання та експлуатацію обладнання, цехових і загальнозаводських витрат та інших нормативів дають «зелене світло» для різного роду маніпуляцій з витратами виробництва, що в кінцевому рахунку також спотворює інформацію, надану у фінансовій звітності.

Проте в науковій літературі існує й інша точка зору на проблему, що розглядається. Так, О. Терещенко з приводу складання фінансової звітності дотримується думки, що показники Балансу та інших форм звітності значною мірою можна розглядати як критерій ефективності діяльності підприємства, оскільки вони забезпечують інформаційні потреби користувачів (власників, кредиторів, виробничих партнерів, держави) під час прийняття рішення щодо: доцільності придбання корпоративних прав цього підприємства; спільної діяльності з підприємством; можливості підтримання кредитних відносин з таким підприємством; надання державних гарантій, відстрочення податкових платежів та інших форм державного сприяння; видачі ліцензій (дозволів) на здійснення певних видів діяльності [7, с. 49]. А, наприклад, С. Кузнецова вважає, що безперечною перевагою використання фінансової звітності є забезпечення можливості порівнювати звітні показники різних суб'єктів господарювання за визначені періоди часу [8, с. 25].

На нашу ж думку, в умовах нестабільної економіки з неврегульованою ціновою політикою і відсутністю науково обґрунтованих норм витрат використання тільки вартісних показників у звітності для проведення порівняльного аналізу роботи різних підприємств є недоцільним.

У зв'язку з цим можна погодитися з думкою Я. Соколова, який, досліджуючи достовірність інформації, в тому числі бухгалтерської, робить висновок, що всі дані бухгалтерського обліку відносні, а введення єдиних суворих нормативних правил призведе не до порівняльності звітних даних, а до односторонності їх помилок. Інтереси різних груп користу-

Таблиця 2. Викривлення показників, оцінюваних для різних користувачів інформації [5, с. 251]

Користувачі бухгалтерської інформації		
адміністрація	інвестори	податкові органи
Знижені ціни продажу та вартість майна	Фінансова звітність не відображає реального стану господарської діяльності	Завищення бази оподаткованого прибутку
Здійснюється виробництво збиткової продукції	Заниження власного капіталу та завищення рентабельності	Вилучення з податком на прибуток частини акціонерного капіталу
Собівартість продукції непорівнянна з доходом		Неплатежі податків і розорення підприємств
Рентабельність продукції завищена		

вачів відрізняються, а кожна група виходячи з власних інтересів висуває до бухгалтера свої вимоги. Як наслідок облік, який ведуть бухгалтери, – це наслідок компромісу інтересів учасників господарських процесів [9].

Небезпідставним є й зауваження А. Рабошук з приводу того, що з реформуванням до української облікової практики перенесено недоліки західної системи контролю і, як наслідок, маємо суцільну фальсифікацію звітності в державі [10].

Таким чином, в умовах посилення конкурентної боротьби зростає потреба в нових системах оцінки ефективності, що потребує перегляду ставлення до фінансових показників діяльності [11, с. 8].

Зазначені проблеми притаманні не лише машинобудуванню чи будь-якій іншій галузі. Вони мають універсальний характер. Пошук нових форм подання економічної інформації здійснюється на всіх рівнях управління економікою. Останніми роками у спеціальних дослідженнях усе ширше застосовуються показники порівняльної конкурентоспроможності, які розроблені Міжнародним валютним фондом. Ця система показників створена для співставлення цін та витрат в обробній промисловості країни по відношенню до середньозважених відповідних індикаторів найбільш розвинутих індустріальних країн. Таких показників п'ять:

1) питомі витрати на заробітну плату (в розрахунку на одиницю продукції);

2) нормалізовані питомі витрати на робочу силу (в розрахунку на одиницю продукції), тобто випуск продукції на відпрацьовану людину-годину;

3) рівень повних питомих витрат по елементах доданої вартості, тобто показники питомих витрат усіх первинних факторів виробництва;

4) порівняльний рівень оптових цін у промисловості;

5) порівняльний рівень експортних цін промислових товарів.

Звичайно, що й ця система не повною мірою характеризує економічну ефективність національної економіки. Однак одну з її сторін – конкурентоспроможність у міжнародній торгівлі – відображає достатньо достовірно [12, с. 44–45].

Особливої уваги заслуговує збалансована система показників (BSC), що її розробили Р. Каплан та Д. Норман. Суть системи в тому, що вона охоплює всі стадії діяльності підприємства – починаючи з моменту вивчення попиту, проектування, оцінки перспектив рентабельності виробництва та подальшого збуту нової продукції, а також формування якості продукції відповідно до потреб клієнтів, вивчення й розвиток творчого потенціалу співробітників, скорочення тривалості всіх стадій діяльності підприємства, розробку інформаційного забезпечення та системи показників на всіх названих ділянках і створення системи мотивації виконавців. Відповідно до наведених процесів було розроблено чотири збалансовані системи оцінок:

1) зовнішні фінансові показники для зацікавлених сторін і клієнтів, зокрема рентабельність задіяного капіталу (ROCE), залишковий прибуток (RI) та економічна додана вартість (EVA);

2) показники, які характеризують взаємовідносини з клієнтами, зокрема утримання клієнта й задоволення його потреб;

3) показники перспективи внутрішніх бізнес-проектів, зокрема тривалість циклу з метою поліпшення його складових та розробка нових;

4) система показників, які впливають на задоволення вимог клієнтів і фінансові результати діяльності [13, с. 606].

За оцінками фахівців, система BSC значно розширює сферу використання управління витратами, адже вона передбачає вивчення попиту споживачів, наукових і технологічних розробок, взяття на облік нематеріальних активів, збуту продукції. Все це свідчить про необхідність перегляду сталих уявлень про об'єкти обліку, насамперед витрат на дослідження й розробки (зокрема, щодо обґрунтованості їх включення до складу інших операційних витрат), облік нематеріальних активів, витрат на збут [14, с. 34].

Прихильник теорії багатопільового бухгалтерського обліку С. Голов пропонує новий підхід до складання фінансової звітності – принцип збалансованості грошових і негрошових вимірників передбачає, що для відображення предмета бухгалтерського обліку на різних рівнях управління і в різних формах звітності слід застосовувати комплекс різноманітних вимірників, які дають змогу сформувати актуальну інформаційну сукупність [11, с. 9].

Таким чином, здійснений нами аналіз доводить, що сучасна фінансова звітність, яка побудована на використанні виключно вартісного вимірника і є єдиним доступним джерелом інформації про фінансовий стан підприємства для зовнішніх користувачів, не інформує останніх про ефективність роботи об'єкта дослідження та можливі ризики, пов'язані із його діяльністю. Тому, на наш погляд, доцільно доповнити її системою оціночних показників ефективності виробництва, за основу розрахунку яких пропонуємо брати як вартісні, так і натуральні вимірники господарської діяльності. Впровадження в практику господарського контролю зазначених показників дозволить значно підвищити аналітичність інформації та рівень поінформованості зовнішніх користувачів стосовно ефективності роботи підприємства.

Висновки

Підводячи підсумок проведеного дослідження, слід зазначити, що здійснення господарського контролю за показниками фінансової звітності вимагає вдосконалення змісту інформації, що містить фінансова звітність, пошуку нових форм її подання з метою підвищення достовірності і об'єктивності інформації. Тому на сучасному етапі розвитку теорії бухгалтерського обліку виникла гостра потреба в розробленні нових форм подання економічної інформації, що адекватно відображали б події, пов'язані не стільки з кількісними та вартісними параметрами виробництва, а й з якісним аспектом діяльності підприємства, обумовленим існуванням певного ринкового середовища, розвитком НТП та появою но-

вих видів активів, що не можуть бути чіткого виміряні вартісними показниками.

Список використаних джерел

1. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», затверджене наказом Міністерства фінансів України від 31.03.99 №87.
2. Калюга Є.В. Фінансово-господарський контроль у системі управління: Монографія. – К.: Ельга, Ніка-Центр, 2002. – 360 с.
3. Герасимович А.М. Облік і аудит у банках: підручник. – К., КНЕУ, 2004. – 536 с.
4. Голов С.Ф. Сучасні підходи до теорії бухгалтерського обліку // Бухгалтерський облік і аудит. – К., 2011. – №3. – С. 18–23.
5. Палий В.Ф., Палий В.В. Финансовый учет: Учебное пособие; в 2 ч. – М.: ФБК – ПРЕСС, 1998. – Ч. 1. – 304 с.; Ч. 2. – 352 с.
6. Барун М.В. Ресурсоемність виробництва як узагальнюючий показник ефективності використання ресурсів підприємства // Коммунальное хозяйство городов. – Харків, 2009. – С. 160–163.

7. Терещенко О. Санація балансу АТ у контексті стандартизації фінансової звітності в Україні // Бухгалтерський облік і аудит. – 2000. – №10. – С. 49–53.

8. Кузнецова С. Регламентування фінансової бухгалтерської звітності в Україні // Бухгалтерський облік і аудит. – 2009. – №1 – С. 25–28.

9. Соколов Я.В. Основы теории бухгалтерского учета. – М.: Финансы и статистика, 2000. – 496 с.

10. Рабошук А.В. Професійне судження бухгалтера: проблеми застосування // Вісник ЖДТУ. – 2005. – №3 (33). – С. 185–196.

11. Голов С.Ф. Теорія багатоцільового бухгалтерського обліку // Бухгалтерський облік і аудит. – К., 2011. – №4. – С. 3–13.

12. Тищенко О.П., Никифоров А.Є., Куценко Т.Ф. Національна економіка: Тексти лекцій. – К.: КНЕУ, 2007. – 464 с.

13. Ластовецький В.О. Галузевий бухгалтерський облік: проблеми теорії і практики. – Чернівці, 2005. – 200 с.

14. Моссаковський В.В. Концепція побудови управління витратами у сільськогосподарських підприємствах // Бухгалтерський облік і аудит – 2009. – №6. – С. 32–42.

О.І. СИНИЦЬКА,
к.е.н., докторант, Хмельницький національний університет

Корпоративна культура: зарубіжний та вітчизняний досвід

У статті розглядаються питання формування, структури та впливу корпоративної культури на ефективність розвитку соціально-трудових відносин в економічних системах.

Ключові слова: корпоративна культура, організація, підприємство, система, соціально-трудові відносини.

В статье рассматриваются вопросы формирования, структуры и влияния корпоративной культуры на эффективность развития социально трудовых отношений в экономических системах.

Ключевые слова: корпоративная культура, организация, предприятие, система, социально трудовые отношения.

This article deals with the formation, structure and impact of corporate culture on development effectiveness of social labor relations in economic systems.

Keywords: corporate culture, organization, company enterprise, system, socially labour relations.

Постановка проблеми. У сучасній літературі існує досить багато визначень культури організації. Як і багато інших термінів організаційно-управлінських дисциплін, культура організації не має єдиного вірного тлумачення. Кожен з авторів прагне дати своє власне визначення цьому поняттю. Існують як дуже вузькі, так і дуже широкі тлумачення того, що ж є культурою організації.

Більшість авторів сходяться на тому, що культура організації є складною композицією важливих припущень (частіше непіддатливих формулюванню), що бездоказово приймаються і розділяються членами групи або організації. Часто культура організації трактується як організація, що приймаються переважно, філософія і ідеологія управління, ціннісні орієнтації, вірування, очікування, розташування і норми, лежачі в основі стосунків і взаємодій як усередині організації, так і за її межами. Культура організації виявляється у відносинах між людьми в організації. Тому різні люди або різні частини в організації схильні описувати її культуру в схожих термінах.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. Перша група робіт пов'язана з актуалізацією в 70–80-ті роки проблематики корпоративізму – неокорпоративізму, що стала предметом дослідження в роботах зарубіжних авторів Дж. Гринвуда, А. Коусона, Дж. Лембруха, Ф. Шміттєра, Г. Штрека й ін., що відобразили корпоративістські тенденції у сфері партнерських стосунків в суспільстві: праці, капіталу і держави як свого роду «суспільного договору» [1]. Корпоративізм розглядається як багатогранний у своїх проявах феномен: в його практиці були виявлені негативні (антипродуктивні) і позитивні (продуктивні) різновиди. Саме позитивний корпоративізм (неокорпоративізм) відкрив можливості для його наповнення культурним змістом і сам став чинником культури. Нарешті, саме зіткнення корпоративізму і